

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

III Міжнародної науково-практичної конференції
«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»
24 листопада 2011 р., м. Київ

Учасники III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України», відзначають, що правова система як наукова юридична категорія є об'єктом ретельної уваги та дослідження науковців.

Необхідною основою побудови соціальної та правової держави є громадянське суспільство, під яким необхідно розуміти систему взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян, їх об'єднань, що добровільно сформувалися та перебувають у відносинах конкурентної солідарності, поза безпосереднім втручанням держави, покликаної створювати умови для їх вільного розвитку. Важливого значення для сучасного державотворення та розвитку національної правової системи мають проблеми національного розвитку. Основною із них є національна ідея як положення, що відображає можливості втілень в процеси державо – та правотворення принципів національного розвитку та збереження національної самобутності і можливостей розвитку національних меншостей як важливої складової національного розвитку.

За результатами широкої дискусії та обговорення нагальних проблем учасники конференції дійшли спільної думки, що подальший розвиток та вдосконалення національної правової системи України на сучасному етапі безпосередньо пов'язаний із необхідністю удосконалення нормативної основи, а саме удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин як в цілому, так і в межах окремих галузей права.

Водночас учасники конференції звертають увагу на **проблеми, які потребують невідкладного вирішення**, зокрема:

- слід узагальнити, що проблематика розуміння поняття правової системи, характеристика її сутності та ролі в суспільстві з давніх пір належать до числа основоположних і дискусійних. Це пояснюється тим, що ці питання безпосередньо торкаються інтересів різних прошарків суспільства, політичних партій, рухів;
- необхідно посилити методологічне підґрунтя пізнання правової системи, оскільки дослідження її правової природи, змісту, тенденцій розвитку і вдосконалення вимагає якісного науково обґрунтованого теоретико-методологічного підґрунтя і, в першу чергу, методології сучасної юридичної науки;
- необхідно не допустити хаотичного розвитку правової системи України в сучасних умовах інтенсифікації розвитку міжнародного права та міжнародних відносин.
- реалізуючи функції державні в процесі розбудови правової системи України, необхідно:
 - по-перше, враховувати об'єктивні закони розвитку суспільства і керуватися цими законами в повсякденній діяльності;
 - по-друге, стимулювати соціальну активність людини і громадянина, звертати увагу на виробничо-економічне і соціально-культурне самовизначення особистості;

- по-третє, враховувати інтереси й потреби різних соціальних спільнот, груп та об'єднань людей, конкретних особистостей, визнавати їхню реальність і сприяти здійсненню;

- по-четверте, підпорядковувати всю свою діяльність служінню громадянському суспільству, не втручатись у приватні справи людини і суспільства, якщо це не виходить за межі конституційного регулювання суспільних відносин.

- звернути увагу на посилення взаємодії правових систем на національному та міжнародному рівнях, що потребує відповідного наукового переосмислення правової системи як явища, що має складний характер розвитку та взаємодії з іншими державно-правовими інституціями.

Водночас учасники конференції наголошують на інших *проблемах, які відповідним чином впливають на розвиток правової системи України та ефективність її функціонування в сучасних умовах*, зокрема:

- необхідність узгодження ст. 374 КК України з позицією Конституційного Суду України щодо права свідка на правову допомогу, тобто, назву «Порушення права на захист» змінити на «Порушення права на правову допомогу». Серед потерпілих від цього злочину передбачити свідка, який потребує правової допомоги;

- необхідність запровадження в Україні інституту кримінального проступку (задекларовано у Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008);

- доцільність встановлення кримінальної відповідальності у вигляді кримінального проступку за свідоме (умисне) відвідування порнографічних вистав, що відповідає задекларованим завданням реформи органів кримінальної юстиції (зокрема, у Концепції розвитку ювенальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні), а також підставам криміналізації суспільно небезпечних діянь. Для цього вимагає узгодження кримінальне законодавство та ст. 21 Конвенції Ради Європи «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення» від 25 жовтня 2007 року: щодо чіткого визначення поняття порнографічної вистави у законодавстві України; щодо вікових меж криміналізації вербування, спонування, примушування дитини до участі у порнографічних виставах, а також завідомо свідомого відвідування таких вистав; щодо підстав та форми криміналізації завідомо свідомого відвідування порнографічних вистав, у яких залучені діти; щодо виду та розміру покарання за вчинення названих діянь;

- необхідність вдосконалення диспозицій статей розділу XVIII Особливої частини КК України, в яких передбачається відповідальність за злочини проти правосуддя, що вчиняються працівниками правоохоронних органів під час провадження досудового розслідування: передбачити ознаки спеціального суб'єкта злочину завідомо незаконного затримання, приводу, арешту або тримання під вартою у диспозиціях ч. 1 та ч. 2 ст. 371 КК України, використання термінологічного звороту «завідомо незаконне взяття під варту» замість архаїчного звороту «завідомо незаконний арешт» у диспозиції ч. 2 ст. 371 КК України; уточнити суспільно небезпечну дію, передбачену у ст. 372 КК України як притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності як обвинуваченого; доцільність вказівки на потерпілого у диспозиції ст. 373 КК України «Примушування давати показання», яким повинні визнаватися підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, свідок, понятий, експерт; доцільність криміналізації таких суспільно небезпечних діянь, як незаконне звільнення від кримінальної відповідальності та фальсифікація доказів;

- необхідно вдосконалити назву та диспозицію ст. 260 КК України: по-перше, змінити назву статті на «Незаконна парамілітарна діяльність», що максимально точно відобразить військову сутність терміна «формування» та охопить як воєнізовані (неозброєні), так і збройні формування. По-друге, об'єднати ч. 1 та ч. 2 ст. 260 КК України та викласти ч. 1 цієї статті у такій редакції: «Створення не передбаченого законодавством воєнізованого або збройного формування, а так само і участь в його діяльності...»; по-третє, ч. 2 ст. 260 КК України викласти у такій редакції: «Керівництво зазначеними у

частині першій цієї статті формуваннями, їх фінансування, постачанням їм вогнепальної чи холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, бойової техніки...»; по-четверте, викласти п. 2 примітки до ст. 260 КК України так: «Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані формування, які мають на озброєнні вогнепальну чи холодну зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, бойову техніку»;

- визначено, що закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати міжнародним договорам, які укладені Україною та ратифіковані Верховною Радою України;
- необхідність вдосконалення понятійного апарата доказового права, зміни термінології КПК України у цій частині. Аналогічного доопрацювання вимагають проекти КПК України;
- з метою належної регламентації відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення доцільно внести зміни до наказу Генерального прокурора «Про організацію участі прокурорів у судовому розгляді кримінальних справ та підтримання державного обвинувачення» від 19 вересня 2005 року № 5 гн у частині, в якій закріплюється необхідність узгодження постанови про відмову від підтримання державного обвинувачення з керівником прокуратури відповідного рівня або його заступником, на якого покладено обов'язок щодо організації роботи з підтримання державного обвинувачення в суді;
- доведено, що неправильне визначення меж доказування у кримінальній справі має негативні наслідки. З одного боку, звуження меж доказування призводить до неповноти розслідування, неповного дослідження обставин предмета злочину, що може спричинити прийняття необґрунтованого рішення слідчим у справі щодо притягнення особи як обвинуваченого, закриття справи, направлення її до суду тощо. Тому у процесі розслідування вчиненого злочину необхідно приділяти пильну увагу визначенню меж доказування по кожній кримінальній справі;
- констатовано, що поняття доказів належать до числа фундаментальних категорій у кримінальному процесі. Відповідно до класифікаційних критеріїв докази у кримінальному процесі можуть бути прямі та непрямі; обвинувальні і виправдувальні; первинні та похідні; особисті і речові;
- визначено, що додержання процесуальної форми провадження експертизи є необхідною умовою допущення висновку експерта як доказу у кримінальній справі. Наочно продемонстрована необхідність доповнення КПК України положенням про можливість призначення експертизи до порушення кримінальної справи, що відповідає потребам протидії злочинності в Україні.

Необхідність вдосконалення господарського законодавства в умовах становлення в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки зумовлена потребою ефективного здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання, визначення порядку її регулювання органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення оптимального поєднання публічних та приватних інтересів при реалізації суб'єктами господарювання свого права на підприємницьку діяльність.

В результаті обговорення сучасного стану законодавства, що регламентує сферу господарювання в Україні, учасники конференції звертають увагу на такі проблеми:

- розвиток сфери технологій та поява нових форм конкурентної боротьби дають можливість суб'єктам підприємницької діяльності здійснювати неправомірні дії, які чітко не встановлені законом. В законі не можливо визначити вичерпний перелік дій, які є забороненими та порушуючими конкуренцію, та їх зміст. Тому для здійснення правильної кваліфікації дій недобросовісної конкуренції, а саме визначення факту недобросовісної

конкуренції, необхідно прямо в законі передбачити критерії, ознаки та мету здійснення дій, що будуть кваліфікуватися як недобросовісна конкуренція;

- відсутність законодавчого визначення поняття добросовісної конкуренції та дослідження цього явища вченими-науковцями лише в наукових колах породжує існування різних точок зору та критеріїв розуміння добросовісної конкуренції;

- досить поширені в сучасних умовах господарювання зовнішньоекономічні відносини не знайшли належного законодавчого визначення в положеннях Господарського кодексу України, що зумовлює необхідність їх подальшого наукового дослідження та розробки пропозицій щодо належного законодавчого забезпечення їх існування;

- в Україні відсутнє чітке регулювання діяльності суб'єктів господарювання з офшорними підприємствами, поняття «офшор», «офшорна зона», «офшорне підприємство», що зумовлює необхідність прийняття закону, який би вирішив ці питання. Законодавче врегулювання цих питань сприяло б вирішенню проблем, пов'язаних зі здійсненням тіньових операцій в офшорних зонах, уникненню підприємств від оподаткування та вивезенню прибутку за кордон;

- захист прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є механізмом, що включає матеріально-правові та процесуально-правові елементи. З метою належного його функціонування доцільним є визначити на законодавчому рівні, що розуміється під поняттям «захист прав суб'єктів господарювання» в цілому та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності зокрема; чітко, науково обґрунтувати співвідношення таких понять, як «захист прав» та «охорона прав» і використовувати в законодавстві зазначені терміни відповідно до їх змісту; з'ясувати можливі форми захисту прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; продовжувати гармонізацію законодавства України з законодавством Європейського Союзу та Світової організації торгівлі, зокрема, в частині захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;

- недостатній рівень регламентованості правового становища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на законодавчому рівні, що виражається у відсутності тлумачення їх поняття, однозначної класифікації зазначених суб'єктів, однозначного та вичерпного переліку умов легітимації їх діяльності тощо зумовлює необхідність активізації наукових розробок з окресленої сфери з метою вироблення пропозицій та рекомендацій для подолання наведених проблем законодавчого забезпечення правового становища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та підвищення ефективності правових положень, якими регулюються питання створення та діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні проблеми правової системи України” зазначають, що засади вітчизняної системи приватного права спрямовані на розвиток ринкових відносин в економіці, формування вільної особистості, активізацію товарно-грошового обороту. Будучи складовою системи приватного права, цивільне право України поєднує у собі найкращі риси сучасного європейського цивільного права, яке пронизано ідеями справедливості, розумності та гармонізації. Переважна більшість характерних для громадянського суспільства ознак притаманна для цивільного, цивільно-процесуального, сімейного, трудового та житлового законодавства, спрямованого на забезпечення нормального функціонування самостійної, незалежної від держави системи відносин між юридично вільними і рівноправними партнерами в усіх сферах життя, включаючи і підприємницьку діяльність.

Висвітлюючи найважливіші аспекти історичної ретроспективи, сучасного стану та подальшого розвитку окремих галузей та інститутів системи приватного права України, учасники конференції дійшли спільної думки щодо зростання ролі приватно-правових галузей, що робить вкрай актуальною проблему загальної характеристики сфери приватного права. Метод, способи правового регулювання, правові принципи, нормативно

закріплені загальні (основні) положення приватного права, інші правові засоби, зокрема правові норми, договори, юридичні факти тощо мають вагоме значення у цілісній системі регулятивного впливу на поведінку учасників цих правовідносин.

У процесі розвитку українського суспільства спостерігається зростання і значення ринкових факторів. Однак цей процес супроводжується певними негативними явищами, з одного боку, демократичні процеси, не маючи єдиної методологічної основи, дозволяють представникам крупного капіталу виводити окремі сегменти економічних відносин за межі регулятивного впливу держави, з іншого боку, надмірне бажання все “зарегулювати” призводить до розбалансування і зіткнення управлінських та ринкових інтересів.

З урахуванням викладеного учасники конференції **наголошують на наступних проблемах, які потребують свого вирішення**, а саме:

- доцільно активізувати наукові дослідження проблеми відмежування цивільно-правових і господарсько-правових відносин з питань, що виникають в процесі організації та здійснення діяльності суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва;
- сфера правомірного досягнення індивідуальних “приватних” інтересів в умовах конкуренції повинна бути доповнена сферою захисту інтересів суспільного блага і безпосередньо суспільних інтересів;
- потребує розробки нових правових підходів до регулювання інституту права інтелектуальної власності, зокрема у сфері регулювання комерційної таємниці з урахуванням останніх тенденцій розвитку цивільного права у світі та гармонізації українського та європейського права;
- важливим завданням правової науки є дослідження тенденцій розвитку форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, нормативно-правового механізму забезпечення соціальної адаптації безпритульних та бездоглядних дітей;
- в контексті розробки та прийняття нового Трудового кодексу України потребує детального аналізу проблема реформування системи нормативного регулювання трудових відносин, в першу чергу регулювання праці осіб, що не в змозі на рівних конкурувати на ринку праці. Хоча особам зі зниженою та обмеженою працездатністю надаються додаткові гарантії зайнятості і працевлаштування, рівень працевлаштування таких осіб поки залишається незадовільним;
- вимагає подальшого вдосконалення правове регулювання реорганізації непідприємницьких товариств, у тому числі громадських організацій, сутність якої полягає в тому, що в процесі злиття, поділу та виділу непідприємницького товариства може бути створене тільки непідприємницьке товариство, а непідприємницьке товариство не може бути перетворене в підприємницьке товариство або приєднатися до підприємницького товариства;
- важливим завданням є визначення загальних підходів до встановлення спеціального правового режиму оборотоздатності, умов зберігання та спеціальної правової охорони окремих лікарських засобів, що сприятиме більш виваженому врегулюванню приватних та публічних правовідносин стосовно лікарських засобів;
- потребує комплексного наукового дослідження цілісність правового режиму речей як об'єктів цивільних прав, що сприятиме упорядкуванню відносин щодо основних видів речей, встановити наслідки тривалого невиконання тягара власності чи тягара володіння ними.

За результатами широкої дискусії та обговорення нагальних проблем учасники конференції дійшли спільної думки, що з огляду на стрімке зростання ролі міжнародного права і відповідне ускладнення його взаємодії з національним правом є всі підстави вважати, що формування правової системи України тісно пов'язане із світовими тенденціями, що є найактуальнішим для сьогодення. Крім того, актуальність зумовлена тим, що статус держави Україна як суб'єкта міжнародного права, узагальнення накопиченого в світі досвіду правового регулювання міжнародних приватноправових

відносин з участю держави, сприйняття позитивних тенденцій вирішення проблеми застосування державного імунітету, а також розробки та наукового обґрунтування нових підходів до регулювання цих відносин, дозволить зробити діяльність держави Україна більш ефективною та підвищити якість захисту інтересів держави Україна в іноземних юрисдикційних органах.

Водночас учасники конференції звертають увагу на **проблеми, які потребують невідкладного вирішення**, зокрема:

- інтеграція України до Європейського Союзу є одним із основних зовнішньополітичних пріоритетів. Стратегічною метою держави проголошено повноправне членство в ЄС. Фундаментальні основи європейської політики України, механізми і тактику реалізації стратегічного курсу визначають такі документи: Конституція України (ст. 18); Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010р., який підкреслює, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України у Європейських співтовариствах»; Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом, підписана 16 червня 1994 року; стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року; послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: Поступ у 21 століття»;
- в процесі гармонізації законодавства України із законодавством ЄС необхідно здійснювати уніфікацію європейської і національної юридичної термінології, а також часткове оновлення, доповнення чи заміна змісту певних Кодексів чи Законів, а в разі повної відсутності в Україні нормативних актів, необхідних для правового врегулювання проблем, передбачених директивами ЄС, запровадження нових Кодексів або Законів;
- Підтримання транскордонної співпраці між Україною, Росією та Білоруссю з метою подолання серйозних екологічних наслідків забруднення та деградації середовищ існування в басейні річки Дніпра. Розробка механізмів моніторингу, приведення екологічного законодавства України у відповідність до вимог ЄС та впровадження екологічно чистих методів виробництва;
- чинному законодавству України про захист персоніфікованої інформації бракує системності та термінологічної узгодженості, що не сприяє дотриманню законності і негативно позначається на правах і свободах громадян. Для впровадження європейських стандартів (соціально-захисної моделі) у законодавство України необхідно прийняти базовий спеціальний закон, який повинен відповідати вимогам якості, сформульованим Європейським Судом з прав людини, - бути доступним і передбачуваним щодо наслідків для суб'єктів відносин з обробки персональних даних. З метою запобігання застосуванню обмежень щодо транскордонної передачі персональних даних, Україні потрібно приєднатись до Конвенції Ради Європи № 108, а також удосконалити національне законодавство з урахуванням положень Директиви ЄС № 95/46.

Учасники **III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України»** відзначають, що обрана тема наукового диспуту послугувала плідним підґрунтям для обміну думками із зазначеної проблематики. У зв'язку з актуальністю піднятих питань запропонувати до друку збірку матеріалів тез та доповідей конференції.

*Схвалено учасниками
III Міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні проблеми правової системи України»
24 листопада 2011 року*